

NÂSÛT

zân”, I; Müslim, “Birr”, 115; “Cennet”, 28) bu çerçevede yorumlamıştır (*Kitâbü’l-Tavâsîn*, s. 130; Baklî, s. 398, 432).

Hallâc’ın, “Tenzih ederim o zâtı ki nâsûtu, parlak lâhûtun yüce sırrını açığa çıkar- mış, sonra da halka açıkça yiyen, içen sû- retinde görünmüştür” beytinde (*Kitâbü’l-Tavâsîn*, s. 130) dile getirdiği bu görüş vah- det-i şühûd, hulûl, bazılarınca ittihad / vahdet-i vücûd anlayışı bağlamında da yo- rumlanmıştır (Abdülkâdir Mahmûd, s. 358-363). Affî’ye göre Hallâc, “Ben Hakk’ın sû- retiyim” sözüyle kendisinin O’nun şehâdet âlemindeki mazharı olduğunu, lâhûtî ve nâsûtî iki ayrı tabiata sahip bulunduğunu ve nâsûtun lâhûtta fenâya erdiğini anlat- mak istemiştir (*Ta’likâtü’l-Fuşûşî’l-hikem*, s. 26, 180).

Bazı sûfiler “Allah onları sever, onlar da O’nu sever” meâlindeki âyete (el-Mâide 5/54) işaret ederek, “Allah’ın kulumu sevmesi nâsûtîyet kalıbında lâhûtîyeti bâki kıl- ması, kulum Allah’ı sevmesi ise lâhûtîyetin bekâsında nâsûtîyeti fânî kılmasıdır” de- mişlerdir (Ma’sum Ali Şah, I, 171). Rûzbi- hân-ı Baklî, *Meşrebü’l-ervâh*’ta tasavvu- fî makamları anlatırken lâhûtîyet ve nâsûtî- yeti mukarrebînin makamları arasında zikretmiş, lâhûtîyeti “aynü’l-cem” makamı karşılığında kullanmıştır.

Muhyiddin İbnü’l-Arabî lâhût ve nâsût kelimelerin bir hakikatin iki vechesi ola- rak yorumlar. Ona göre Allah’ın bir vechesi Hak (bâtin), diğer vechesi halktır (zâhir). Bu ayırım lâhût- nâsût sözleriyle de ifade edilebilir (*Fuşûş*, s. 138). Bazan mecaz ola- rak şeriata ve dinin zâhirî hükümlerine nâ- sût denir. Hazarât-ı hams mertebelerini dörde indirip lâhût, ceberût, melekût, nâ- sût şeklinde sıralayanlar da vardır. Buna göre lâhût ahadiyet, nâsût şehâdet mer- tebesine tekabül etmektedir. Nâsût ve lâ- hût kelimelerinin aslının Süryânice olduğuna dikkat çekerek Hallâc’ın, Hz. İsa’nın lâ- hûtî ve nâsûtî olmak üzere iki tabiatı bu- lunduğuna inanan monofizitlerin etkisinde kaldığı da ileri sürülmüştür (Abdülkâdir Mahmûd, s. 358-363).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, “İstîzân”, I; Müslim, “Birr”, 115, “Cen- net”, 28; Hallâc-ı Mansûr, *Kitâbü’l-Tavâsîn* (nşr. L. Massignon), Paris 1913, s. 130; Baklî, *Şerh-i Şathiyât* (nşr. H. Corbin), Tahran 1360 hş./1981, s. 398, 399, 432, 711; a.mlf., *Meşrebü’l-ervâh* (nşr. Nazif M. Hoca), İstanbul 1974, s. 186; İbnü’l-Arabî, *Fuşûş* (Affî), s. 138; Ma’sum Ali Şah, *Tarâîk*, I, 171; Ebü’l-Alâ el-Affî, *Ta’likâtü’l-Fuşû- şî’l-hikem* (İbnü’l-Arabî, *Fuşûş* [Affî] içinde), s. 26, 36, 180, 370; a.mlf., *et-Taşavvuf şevre- tün rûhiyye fi’l-İslâm*, Kahire 1969, s. 130-139; Abdülkâdir Mahmûd, *el-Felsefetü’s-şüfiyye fi’l-*

İslâm, Kahire 1967, s. 358-363; R. A. Nicholson, *Fi’l-Taşavvufi’l-İslâmî* (trc. Abdurrahman Bede- vî), Kahire 1969, s. 130-139; Cevâd Nûrbahş, *Fer- heng-i Nûrbahş*, London 1363 hş., IV, 111, 116-117.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

NÂŞÎ el-ASGAR

(النَّاشِي الْأَصْغَرُ)

Ebü’l-Hasen (Ebü’l-Hüseyn) Ali b. Abdillâh b. Vasîf el-Hallâ’ el-Bağdâdî (ö. 366/976)

İmâmiyye mezhebine mensup şair.

271 (884) yılında Bağdat’ta doğdu. Kü- çükken kendisi (veya babası) bakır eşya ima- li ve süslemesiyle meşgul olduğundan “Hal- lâ” (süslemeci) lakabıyla tanındı. Ayrıca Nâ- şî el-Ekber’den ayırt edilmesi için Nâşî el- Asgar (es-Sagîr) diye de anılır. Kendi ifade- sine göre dedesi köle, babası irtiyatçıydı. Başta Şîa’nın ileri gelen kelâmcılarından İsmâil b. Ali en-Nevbahtî olmak üzere devri- nin âlimlerinden kelâm, fıkıh, hadis ve ede- biyat dersleri aldı. Müberred, Sa’leb, İb- nü’l-Mu’tez gibi dilci, edip ve şairlerden ri- vayette bulundu (Safedî, XXI, 203). Ondan rivayet edenler arasında şair ve edip Ebû Abdullah Hüseyin b. Muhammed el-Hâfî, mantıkçı ve mütercim İbn Zür’a, dilci İbn Fâris, dilci Ebü’l-Kâsım İbn Berhân Abdül- vâhid b. Ali el-UKberî ve Abdüsselâm b. Hasan el-Basrî gibi âlimler yer alır. Henüz tanımadığı ünlü şair İbnü’l-Rûmî’yi kirli el- biseler içinde babasının dükkânında gör- düğü ve ölümünden sonra onun İbnü’l- Rûmî olduğunu öğrendiğinde kendisinden istifade etmediği için üzüldüğü belirtilir (Yâkût, XIII, 281).

Basra’yı yöneten Beridî ailesine bağla- nan Nâşî vezir Ebû Abdullah Ahmed el-Be- ridî’ye methiyeler yazdı. Bu arada Küfe’ye gitti ve cuma camiinde şiirlerini okuyup yazdırdı. Kendisini dinleyenler arasında he- nüz çocuk yaşta bulunan Mütenebbî onun bazı beyitlerini kaydetti (a.g.e., XIII, 290-291). Ardından Bağdat emîrî’l-ümerâsı İbn Râik’in yardımıyla Halife Râzî- Billâh’a bağlandı ve her ikisi için övgüler kaleme aldı. Nâşî, Muktedir- Billâh’ın veziri Ebü’l- Feth İbn Hinzâbe’nin nedimi olduktan bir süre sonra Halep’e giderek Hamdânî Hü- kümdarı Seyfûddevlé’nin teveccühünü ka- zandı. Fars ve Hûzistan hâkimi Büveyhî Hü- kümdarı Adudüddevlé ve Rûknüddevlé’nin veziri Errecân Valisi Ebü’l-Fazl İbnü’l- Amîd ile tanışan şair bir ara Mısır’a geçip İhşidî Hükümdarı Kâfûr’un meclisinde bu- lundu ve bu şahsiyetlerin hepsi için met-

hiyeler yazdı. Bağdat’ta vefat eden Nâşî Kâzımiyye’de defnedildi. 443 (1051) yılı- na meydana gelen bir olayda mezarının soyulduğu ve türbesinin yakıldığı rivayet edilir (Âgâ Büzürg-i Tahrânî, II, 331). Fıkıh- ta Zâhiriyye mezhebine göre amel eden Nâşî, İmâmiyye’nin ileri gelen taraftarların- dan biriydi. Zamanının Rummânî gibi âlim- leriyle yaptığı kelâm tartışmalarına nükte ve esprileriyle canlılık kattığı nakledilir. Da- ha çok medih türünde olmak üzere çeşitli konularda şiirleri bulunan Nâşî’nin Hz. Ali ve Ehl-i beyt’i öven çok sayıda şiir yazdığı da ifade edilir.

Kaynaklarda birçok eser yazdığı zikredi- len Nâşî’nin (İbn Hallikân, III, 370) telifleri zamanımıza ulaşmadığı gibi isimleri de bilinmemektedir. Nâşî şiirlerini bir divan haline getirmiş ve Küfe’ye gittiğinde şiir- lerini okuyup yazdırmışsa da divanı günü- müze kadar gelmemiştir. Şiirlerinden bazı parçalar edebiyat, tarih ve biyografi kitap- larında yer almaktadır. Muhammed es-Se- mâvî’nin bir araya getirdiği 300 beyit ka- dar şiiri Nefce’te Âyetullah el-Hakîm Kü- tûphanesi’nde muhafaza edilmektedir. Ay- rıca *Kitâbü’l-İmâme* (*Kitâb fi’l-imâme*) adlı bir eseri bazı kaynaklarda zikredilir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü’n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 226; Se- âlibî, *Yetimetü’l-d-dehr*, I, 248-249; Ahmed b. Ali en-Necâşî, *er-Ricâl*, Bombay 1317, s. 208; Yâ- kût, *Mu’cemü’l-üdeba’*, XIII, 280-299; İbn Halli- kân, *Vefeyât*, III, 369-371; Zehebî, *A’lâmü’n-nü- belâ’*, XVI, 222; Safedî, *el-Vâfi*, XXI, 202-205; İbn Hacer, *Lisânü’l-Mizân*, IV, 238-240; Alâeddin et- Tûsî, *el-Fihrist* (nşr. Muhammed Sâdik v.dğr.), Ne- cef 1356/1937, s. 89; Hânsârî, *Ravzâtü’l-cennât* (nşr. Esedullah İsmâiliyyân), Kum 1392, V, 227-229; Abdullah b. Muhammed Hasan el-Mâmekâ- nî, *Tenkihü’l-makâl fi ‘ilmi’r-ricâl*, Nefce 1350, II, 313-314; Sezgin, *GAS*, II, 591; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zerî’a ilâ teşâñifi’s-Şî’a*, Tahran 1391/1972, II, 331; IX, 745, 1152; Ömer Ferruh, *Târî- hu’l-edeb*, II, 513-515; A’yanü’s-Şî’a, VIII, 282-286.

SÜLEYMAN TULÜCÜ

NÂŞÎ el-EKBER

(النَّاشِي الْأَكْبَرُ)

Ebü’l-Abbâs Abdullâh b. Muhammed b. Abdillâh el-Enbârî (ö. 293/906)

Mu’tezile mezhebine mensup şair, nahiv ve kelâm âlimi.

215-230 (830-845) yılları arasında En- bâr’da doğdu ve burada yetişti. “Nâşî” (genç) lakabı kendisine genç yaşta katıldığı bir kelâm tartışmasında üstün başarı göstermesi sebebiyle verilmiş (İbnü’n-Ne-

dîm, s. 217), Nâşî el-Asgar'dan ayırt edilmesi için Nâşî el-Ekber olarak anılmıştır. Ayrıca İbn Şirşîr diye de tanınır. Şirşîr güvercinden büyükçe bir deniz kuşu olup babasının lakabıdır. Tahsilini tamamlamak amacıyla Bağdat'a gitti. Hayatının çoğunu geçirdiği bu şehirde başta kelâm, felsefe, mantık, cedel, hilâf ile dil ve edebiyat ilimleri olmak üzere çeşitli alanlarda ders alarak kendini yetiştirdi ve Mu'tezile'nin önde gelen âlimleri arasında yer aldı. Şiirlerinde Mu'tezilî fikirleri savunduğu gibi başta Zâhirî mezhebi imamı Dâvûd ez-Zâhirî olmak üzere ona muhalefet eden Mürcie ve Müşebbihe firkalarını hicvetti (Hatîb, X, 92-93). Keskin zekâsı sayesinde çağının âlim ve edipleriyle giriştiği tartışmalarda üstün başarı gösterip Aristo mantığına, Halîl b. Ahmed'in aruz sistemine, nahiv illetleri ve usulüne ilişkin ağır eleştirilerde bulundu, fikirlerini bu alanlarda yazdığı eserlerde savundu. Bu yüzden birçok düşman kazanarak deli ve sapık olmakla itham edildi (a.g.e., X, 92; İbnü'n-Nedîm, s. 217). Neticede Bağdat'ı terkedip Kahire'ye iltica etmek zorunda kaldı. Bağdat'ta, Mu'tezile'nin siyasi desteğinin kalmadığı bir dönemde bulunmuş olmasına rağmen Mu'temid-Alellah'ın veziri İsmâil b. Bülbül ile yakın münasebet kurdu. Şiirlerinden edebiyat, dostluk ve içki meclislerinde bulunduğu, güzellere irticâli şiirler nazmettiği anlaşılmaktadır (Ebû Hilâl el-Askerî, II, 228; Hatîb, X, 93). Taberânî ile tarihçi ve edip İbnü'l-Merzûbân el-Muhavvelî kendisinden rivayette bulundu. Kahire'de öğretimle meşgul oldu, fakih ve edip Mansûr b. İsmâil et-Temîmî'ye bir hicviye yazdı. Hayatının sonlarına doğru kadrihin bilinmediğini görenek uzlete çekildi ve 293 (906) yılında burada vefat etti.

Bağdat Mu'tezile ekolünün görüşlerini benimseyen Nâşî Allah'ın hay, âlim, kâdir ... oluşunu bizâtihi ve gerçek mânada anlamının gerektiğini kabul ediyordu. Bu noktadan hareketle O'nun sıfatlarının varlığını âlemdeki nesne ve olaylarla istidlâl ederek ispat etmeyi isabetli görmüyordu. Çünkü sözü edilen sıfatların bir kısmı insanlarda da bulunmakta, fakat onlarda hakikat değil mecaz konumunda yer almaktadır. Bundan da dış görünüşün kriter olmayacağı anlaşılmaktadır. Nâşî'ye göre bütün Mu'tezilî kelâmcılarında olduğu gibi insanın yapıp ettiklerini (ihtiyârî fiiller) yaratan Allah değil kişinin kendisidir (Eş'ârî, I, 184-185; II, 500-501). Nâşî ayrıca, 4000 beyit kadar olduğu kaydedilen didaktik bir manzumesinde kelâm mezhepleriyle onların müntesiplerinden söz etmiştir. Man-

zumenin ilim dallarına dair olduğu da ifade edilmiştir.

Nâşî el-Ekber'in *Tafzîlü's-şîr* (*Naqdü's-şîr*) adlı kitabı edebî tenkide ve şiir eleştirisine dair yazılmış ilk müstakil telif olarak kabul edilir. Zamanımıza ulaşmayan eserden bazı nakiller çeşitli eserlerde yer almaktadır. Ebû Hayyân et-Tevhîdî, Nâşî'yi şiir tenkidinde Kudâme b. Ca'fer'den üstün görür. Edebî tenkide Kâfî Ebû'l-Hasan el-Cürçânî ile Kartâcennî'yi etkilemiştir. Ebû Saîd es-Sîrâfî, Mettâ b. Yûnus'la yaptığı meşhur nahiv-mantık tartışmasında Nâşî el-Ekber'in Aristo mantığına yönelttiği eleştirilere mantıkçılardan kimse- nin cevap veremediğini belirtir.

Çok sayıda şiir yazmakla şöhret kazanan Nâşî, İbnü'r-Rûmî ve Buhtûrî'nin tabakasından kabul edilir. Şiirlerinin çoğu av hayvanı ve aletleriyle av tasvirine (tardıyyât) dairdir. Onun yirmiden fazla av tasviri şiiri Küşâcîm'in *el-Meşâyid ve'l-me'ârid* adlı kitabının temel kaynaklarından. Şarap ve eğlence meclisi tasvirine dair şiirlerinin yanı sıra gazel, yergi ve övgü türünde de çeşitli şiirler yazmıştır. Hz. Peygamber hakkında uzun bir methiyesi bulunmaktadır. Hamdânîler'den Ebû'l-Meâlî Sa'düddeve için de bir methiye yazmıştır (Ebû İshak el-Husrî, II, 973). Ayrıca Mu'tezile'nin görüşlerini savunduğu ve şiir tenkidini ele aldığı didaktik manzumeleri de çoktur.

Eserleri. 1. *Dîvân*. İbnü'n-Nedîm'in, Nâşî'ye ait şiirlerin elli varak tutarında olduğunu kaydetmesi çok şiiri bulunduğu dair rivayetlerle çelişmektedir. Ebû Amr Osman b. Abdullah et-Tarsûsî'nin derlediği divanı günümüze ulaşmamıştır. Son zamanlarda Müzhir es-Sûdânî çeşitli kaynaklardan topladığı şiirlerini biyografisiyle birlikte neşretmiş ("en-Nâşî' el-Ekber: Hayâtühü ve şîruhü", *Mecelletü Külliyyeti't-terbiye*, I/1 [Basra 1979], s. 73-164), Hilâl Nâcî de kaynaklardan derlediği şiirlerini şairin hayatı, eserleri ve görüşlerini ele aldığı geniş bir girişle *el-Mevrid*'de yayımlamıştır (bk. bibl.). 2. *Kitâbü Uşûlü'n-nihâl* (*Kitâb fihî usûlü'n-nihâl elletî ihtelefe fihâ ehli's-salât*). Mezheplere dair olan eserin Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi'nde mevcut yazma nüshası (Haraççioğlu, nr. 1309, vr. 1^b-51^b) Ramazan Şeşen tarafından bir makalede tanıtılmış ("Türkiye Kütüphanelerinde Bulunan Bâzı Mühim Yazmalar", *TD*, sy. 23 [1969], s. 83-86) ve Joseph van Ess tarafından neşredilmiştir (Wiesbaden 1971). 3. *Mesâ'ilü'l-imâme*. Muhtemelen Nâşî'nin *Uşûlü'n-nihâl* adlı kitabının imâmet bahsini içeren bu eseri, Joseph van Ess Arapça met-

ni ve Almanca tercümesiyle birlikte *Mesâ'ilü'l-imâme ve muktefatât mine'l-Kitâbi'l-Evsaf fi'l-makâlât* adıyla yayımlamıştır (Beyrut 1971). 4. *el-Kitâbü'l-Evsaf fi'l-makâlât*. Dinler ve mezheplerle ilgili bu eserin yegâne nüshası Kahire'deki Kiptî metropolitiğinde bulunmaktadır (nr. 370). Kitap, XIII. yüzyılda yaşamış Ebû'l-Fezâil Safî İbnü'l-Assâl adlı bir Kiptî hristiyan tarafından şerhedilip otuz varak istinsah edilmiştir. Eserden seçmeler, yukarıda zikredilen kitap içerisinde Joseph van Ess tarafından Almanca tercümesiyle birlikte neşredilmiştir. 5. *Kaşide fi medhi'n-nebî ve nesebihî* (nşr. Yûsuf Hüseyin Bekkâr, *MMLA'Çr.*, II/3-4 [1979], s. 76 vd.). 6. *Risâle fi tafzîli's-sûd 'ale'l-bîd* (*Tafzîli's-sûdân 'ale'l-bîdân*). Siyah ve beyaz insanların erdem ve kusurlarının karşılıklı muhâvereye ve münazara şeklindeki konuşmalarla ele alındığı bir manzumedir. 7. *Müfâhare beyne'z-zehab ve'z-züccâ* (son iki eserin yazmaları için bk. Brockelmann, *GAL*, I, 128). 8. *Kitâbü Naqdü's-şîr* (*Tafzîlü's-şîr, Kitâb fi's-şîr*). Şiir tenkidine dair ilk müstakil eser olup günümüze ulaşmamıştır. Tevhîdî, Husrî, İbn Reşîk el-Kayrevânî (bk. bibl.) ve Kazzâz el-Kayrevânî (*Mâ yecüzü li's-şâ'ir fi'z-zarûre*, nşr. Müncî el-Kâ'bî, Tunus 1971, s. 37-39) eserden bazı aktarımlara yer vermiştir. Ali İbrâhim Ebû Zeyd, *Binâ'ü'l-kaşide fi şî'ri'n-Nâşî' el-Ekber* adıyla bir eser yazmıştır (Kahire 1994). Hilâl Nâcî, Nâşî el-Ekber'in derlemiş olduğu şiirlerine *el-Müstedrek 'alâ Şunnâ'i'd-devâvîn* isimli kitabında ilâveler yapmıştır (Bağdad 1991, I, 314-316). Ebû Bekir er-Râzî *er-Red 'ale'n-Nâşî'* isimli bir eser kaleme almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nâşî el-Ekber, *Mesâ'ilü'l-imâme* (nşr. J. van Ess), Beyrut 1971, neşredenin girişi, s. 1-18; a.mfl., *Dîvânü'n-Nâşî' el-Ekber* (nşr. Hilâl Nâcî, *el-Meurid* içinde), XI/1, Bağdad 1982, s. 89-104; XI/2 (1982), s. 61-69; XI/3 (1982), s. 43-74; XI/4 (1982), s. 27-54; XII/1 (1983), s. 57-58; İbnü'l-Mu'tez, *Tabakâtü's-şu'arâ'* (nşr. Abdüssettâr Ahmed Ferrâc), Kahire 1375/1956, s. 417-418; Eş'ârî, *Makâlât* (Ritter), I, 184-185; II, 500-501; Küşâcîm, *el-Meşâyid ve'l-me'ârid* (nşr. M. Es'ad Tales), Bağdad 1954, s. 67-69, 74, 80, 85, 92, 102, 148, 152, 155, 180, 225, 252, 253; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecedüd), s. 217; Ebû Hilâl el-Askerî, *Dîvânü'l-me'ânî*, Kahire 1952, I, 235, 254, 312, 334; II, 228; Ebû Hayyân et-Tevhîdî, *el-Besâ'ir ve'z-zehâ'ir* (nşr. Vedâd el-Kâdî), Beyrut 1408/1988, II, 115; V, 109-110, 209-210, 212, 215, 218; IX, 11, 14, 25-26, 66; Ebû İshak el-Husrî, *Zehrü'l-âdâb* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1389/1969, I, 195, 312, 322-323, 455, 456; II, 595, 609-610, 630-632, 740, 853, 973; İbn Reşîk el-Kayrevânî, *el-'Umde* (nşr. Muhammed Karkazân), Beyrut 1408/1988, I, 83, 367; II, 748, 751; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, X, 92-93; İbnü'l-Kiftî, *İbnâhü'r-ruvât*, II,

NÂŞİ el-EKBER

128-129; İbn Hallikân, *Vefeyât*, III, 91-93; Safedî, *el-Vâfi*, XVII, 522-525; İbnü'l-Murtazâ, *Tabakâtü'l-Mu'tezile*, s. 92-93; Brockelmann, *GAL*, I, 128; *Suppl.*, I, 188; Sezgin, *GAS*, II, 564-566; Cihad Tunç, "en-Nâşi' el-Ekber, Ebu'l-Abbâs 'Abdullâh b. Şirşir el-Enbârî, Mesâ'ilü'l-İmâme ve Muktetafât mine'l-Kitâbi'l-evsat fi'l-makâlât, tahkik: Josef Van Ess, Beyrut 1971", *AÜ İlahiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, II, Ankara 1975, s. 199-204; M. Zağlül Sellâm, "Ebü'l-Abbâs en-Nâşi' el-Ekber ve kitâbühü fi's-şir'i", *Câmi'atü'r-Riyâd Mecelletü Külliyyeti'l-Adâb*, V (1977-78), s. 173-197.

SÜLEYMAN TULÜCÜ

NÂŞİD

(ناشد)

(ö. 1206/1791)

Şair ve hattat, devlet adamı.

1162'de (1749) Mora'da doğdu. Adı İbrâhîm'dir. "Nâşid" (güzel şiir okuyan) mahlasıyla tanındı. Babası Topal Osman Paşa'nın oğlu Râtîb Ahmed Paşa'dır. Ahmed Paşa'nın dokuz oğlundan dördüncüsü olan Nâşid'in kardeşlerinden Şemseddin Bey Nâmîk Kemal'in dedesidir. Nâşid babasının ölümünden sonra Enderun'a alındı ve 1181'de (1767) III. Mustafa'nın mâbeyniciliğine getirildi. Görevine I. Abdülhamid döneminde devam ederken 1188'de (1774) silâhşorluk ve kapıcıbaşılıkla Yenişehir Feneri'ne gönderildi. III. Selim tahta çıkınca Sultan Abdülhamid'in kızı Emine Sultan'ın kethüdâlığı ile tekrar saraya döndü. Bu görevde iken vefat etti ve Üsküdar Ayazma Camii haziresine gömüldü. Halen sağlam durumda bulunan mezarının kitâbesinde şair Sürûfî'nin tarih kırtası yazılıdır. Enderun'da eğitim gördükten sonra üç padişah döneminde çeşitli devlet hizmetlerinde bulunan Nâşid'in tatlı dilli, dervişmeşrep, hoşsohbet olduğu ve padişah sohbetlerine katıldığı bildirilir.

Nâşid'in
Üsküdar
Ayazma Camii
haziresindeki
mezarı

Nâşid
divanının
ilk iki sayfası
(TSMK, Yeniler,
nr. 644)

Kaynaklar Nâşid'in yetenekli bir şair olduğu konusunda birleşir. Yeni ve orijinal hayaller bulmada başarılı olduğu, irticâlen kaside söylediği, gazellerinde Sâib-i Tebrîzî ve Şevket-i Buhârî'yi, nesir ve inşâda Nâbî ve Nergisî'yi hayrette bırakacak kadar yetenekli olduğu kaydedilmişse de nesir alanındaki kudretini gösterecek bir örneğe henüz rastlanmamıştır. XVIII. yüzyılın karakteristik özelliklerinin görüldüğü şiirlerinde Nedîm ve Nâbî etkisi yanında sebk-i Hindî izlerini de bulmak mümkündür. Nâşid'in, III. Selim'in 1205 (1790) yılında katıldığı tüfek atışlarını tasvir eden tarih kırtaları eski Gülhane bahçesi, Teşvikiye Camii bahçesi, Yıldız Kasrı önu ve Topkapı Sarayı ikinci avlusundaki Silâh Dairesi önünde dikilen taşlar üzerine yazılmıştır. Gülhane bahçesindeki taş Yesârî Mehmed hatıyla yazıldığı için ayrıca önemlidir. Bunlardan başka Sultâniye bahçesi, Şimşad Kasrı ve İshakiye Kasrı gibi yerlerde üzerinde Nâşid'in şiirleri bulunan nişan taşları mevcuttur. Padişahın katıldığı cirit oyunu ve tüfek atışlarını anlattığı şiirleri devrin sosyal ve kültürel hayatına ışık tutacak niteliktedir. Şiirleri III. Selim, Hacı Sâdullah Ağa, Abdülhalim Ağa ve Musâhib Sâdık Ağa gibi sanatkârlar tarafından bestelenen şairin "Üftâdeliğim bir meh-i rûşen-ten içindir" ve "Câm-ı aşkınla heman şûrîde-ser bir ben miyim?" mısralarıyla başlayanları günümüze ulaştırmıştır. Hat sanatında da yetişmiş olduğu belirtilen Nâşid'in bu alandaki kudretini gösterecek bir örnek elde bulunmamakla birlikte *Tuhfe-i Hattâtîn*'de kendisinden övgüyle söz edilir.

Eserleri. 1. *Divan*. Ölümünden sonra şiirlerinden sekiz kaside, 104 gazel, sekiz musammat, kırk sekiz tarih, yirmi üç kıta, otuz üç müfred, Farsça bir gazel ve iki beytin Câvid Ahmed Bey tarafından toplanması ve başına bir hal tercümesi ilâvesiyle oluşturulmuştur. Bunun dışında tezkire ve mecmualarda gazel, kıta ve beytlerine rastlanmaktadır. Divanın bilinen nüshaları İstanbul Üniversitesi (TY, nr. 538, 1407, 3278, 5453), Topkapı Sarayı Müzesi (Yeniler, nr. 3991), Konya İzzet Koyunoğlu (nr. 13601), Mısır Millî (nr. 1912) kütüphanelerinde, Almanya Tübingen Depot der Staats Bibliothek'te (MS, Orquart, nr. 1500) ve Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Mikrofilm Arşivi, nr. 2187). Divan üzerinde Lütfü Alıcı (doktora tezi, 1998, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ömer Zülfe (yüksek lisans tezi, 1998, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) ve Raziye Öztürk (yüksek lisans tezi, 1999, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) çalışmıştır. 2. *Mecmua*. Nâşid'in, *Müntehabât-ı Eş'âr* adıyla dönemindeki şairlerin şiirlerinden oluşan bir mecmua derlediğinden söz edilmektedir. Halûk İpekten, Şefkat'in *Tezki-retü's-şuarâ* adlı eserini Nâşid'in bu mecmuasındaki şiirleri esas alarak hazırladığı yolundaki bir bilgiyi aktarmaktadır. Kemal Edip Kürkçüoğlu, Nâşid'e ait bir mecmuanın Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'nde (İsmail Saib Sencer, nr. 302) kayıtlı olduğunu söylüyorsa da bu numaradaki eserin Nâşid'e ait olduğu şüphelidir.